

हि पुरुषस्य दोषमावक्ष्यति क्रतोश्चोपरिकरिष्यति" सा० कौ० ।
इति सांख्या मन्थने सीमांसका वेदान्तिनश्च वैधर्हिंसाया
अनर्थहेतुत्वं निराचक्रुः तच्च शा० सूत्रे तद्भाष्ये च प्रपञ्चे-
नोक्तम् तत्तु ४४३ पृष्ठे उदाहृतम् ।

अविशेष यु० विशेषोभेदकधर्मः अभावे न० त० । १ भेदक-
धर्माभावे "वायुमब्दादविशेषविशेषाभ्याम्" शा० सू० ।
२ अभेदे ऐक्ये च । न० ब० । ३ विशेषमन्ये ह्यल्ये लि० सांख्या-
दिमतसिद्धेषु शान्तात्वधोरत्वमूढत्वरूपविशेषमन्येषु स्थूल-
भूतोपादानेषु ४ सूक्ष्मभूतेषु । तानि च तन्मात्राणि
यज्जातीयेषु शान्तादिविशेषत्वयं न तिष्ठति तज्जातीयानां
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धानाभाधारभूतानि सूक्ष्मद्रव्याणि स्थूल-
नामविशेषाणि । "तस्मिंस्तस्मिंस्तु तन्मात्रास्तेन तन्मा-
त्रता स्मृता । न शान्ता नापि धोरास्ते न मूढाश्चा-
विशेषिणः" इति विश्वपुराणादिभ्यः । अस्यायमर्थः तेषु-
तेषु भूतेषु तन्मात्रास्तिष्ठन्तीति कृत्वा धर्मधर्म्यभेदाद्द्रव्या-
णामपि तन्मात्रता स्मृता । ते च पदार्थाः शान्तधोर-
मूढाख्यैः स्थूलगतशब्दादिविशेषैः मन्यन्ता एकरूपत्वात् ।
तथा च शान्तादिविशेषमन्यशब्दादिमत्त्वमेव भूतानां
शब्दादितन्मात्रत्वमित्याशयः । अतोऽविशेषिणोऽविशेष-
संज्ञिता इति शान्तं सुखात्मकं, धोरं दुःखात्मकं, मूढं
मोहात्मकम् । तन्मात्राणि च देवादिसात्वभोग्यत्वेन केवलं
सुखात्मकान्येव सुखाधिक्यादिति" सां० प्र० भा० । नन्मात्रा-
ण्यविशेषाः" सां० का० तत्सत्त्वे च प्रमाणं तन्मात्रशब्दे
दर्शयिष्यते । नित्ययोगे इति । अविशेषोऽपि तन्मात्रे ।

अविशेषज्ञ लि० विशेषं न जानाति ज्ञा-क असम० स० ।
विशेषानभिज्ञे भेदकधर्मानभिज्ञे ।

अविशेषित लि० न विशेषितः भेदकधर्मोऽयम् इतरस्मात्
विशेषणेन व्यावृत्तिर्न कृता तस्मिन् पदार्थे । [३ अक्षिपे च

अविश्रान्त लि० वि+अभ-क्त न० त० । १ विरामरहिते २ सन्तते
अविश्रवणीय लि० वि+श्रव-अनीय न० त० । विश्वासकर-
णायोग्ये । [सिद्धविश्रवस्ते विश्रवस्ते जातिविश्रवस्ते" हितो० ।

अविश्रवस्त लि० न० त० । विश्वासयोग्यताहीने "न विश्व-
अविश्वास पु० अभावे न० त० । १ विश्वासाभावे न० ब० ।

२ विश्वासानाधारे ३ विश्वासायोग्ये पदार्थे च । [कारके ।

अविश्वासिन् लि० न० विश्वसिति णिनि स्त्रियां ङीप् । विश्वासा-
अविक्षिप्त लि० विरोधे न० त० । विक्षिप्तमिदमे सङ्गते ।

अविष पु० अ+टिषच् । १ ससृष्टे, २ नृपे च । टिच्चात् ङीप् । ३ नद्यां
स्त्री । ४ रचकमात्रे लि० । नास्ति विषं यत् । ५ विषमन्ये

लि० । "अपञ्चोषधीरविषा वनानि" ऋ० ई, ३९, ५,
"अविषा विषरहिता निरक्षकाणि वा वनानि" भा० ।
विश्वायाम् अतिविषयाम् (आतद्भच्) स्त्री टाप् ।

अविषक्त लि० न० त० । असंलग्ने ।

अविषम लि० विरोधे न० त० । १ विषमभिन्ने समे (जोड़)
२ सुपक्षे ३ सुगमे च । [३ विषयमन्ये लि० ।

अविषय पु० न० त० । १ अगोचरे २ अप्रतिपाद्ये । न० ब० ।

अविषह्य लि० न० विशेषेण सह्यः न० त० । १ सोढुमशक्ये २ इतरैर-
नभिभवनीये "अविषह्यविक्रमः, ३ परिक्षेत्तु मशक्ये
च "सीमायामविषह्यायाम् स्वयं राजैव धर्मवित्" मनुः ।

अविष्टम्भ पु० अभावे न० त० । १ आलम्बाभावे । न० ब० ।
२ आलम्बनमन्ये लि० ।

अविष्ठ लि० अतिशयेन अविता अविह+इष्टन् ह्यणो लोपः ।
अतिशयेन रक्षके । "यो अर्द्धतो ब्रह्मकृतिसविष्टः"
ऋ० ७।२८।५ "अविष्ठः अतिशयेन रक्षिता" भा० ।

अविध्या स्त्री अव-गतौ इष्टुन् अविर्गतिमिच्छति क्यच्-भावे
अ । गमनेच्छायाम् । "अविध्यामनुव्रतं सवितुः"
ऋ० २, ३८, ३, "अविध्यां गमनेच्छाम्" भा० ।

अविस् न० अव-भावे इष्टुन् । १ रक्षणे २ गतौ च ।

अविसंवाद पु० विसंवादः प्रमाण्यानुसरणाभावः विरोधे
न० त० । १ प्रमाण्यानुसरणे २ यथार्थविषयकत्वे ।

अविसंवादिन् लि० विरोधे न० त० । प्रमाण्यान्तरानुसारिणि
१ यथार्थ विषयके २ सफलपदार्थे च ।

अविसोढ न० अवेर्दुग्धम् अवि+सोढच् न षत्वम् । १ मेघो-
दुग्धे । न विसोढः । २ असोढे लि० ।

अविस्थल न० भारतोक्ते आमभेदे । "अविस्थलं दृक्स्थलं"
माकन्दीं वारणावतम् । अवसानञ्च गोविन्द ! कञ्चिदेकञ्च
पञ्चमम्" भा० उ० प० ।

अविस्थल न० विस्थलं श्रुतमात्रेणार्थावबोधकं सुखेन अव-
णायोग्यञ्च । वि+स्थल-क्त न० त० । अस्थलवाक्ये ।

अविस्मरण न० अभावे न० त० । १ विस्मरणाभावे स्मरणे
विस्मरणञ्चानुभूतपदार्थस्य कालरोगादि प्रयोज्यः स्मरणाभावः
सच अनुभूतविषयेषूद्भूतसंस्कारस्यापि प्रणिधानादिकारणा-
न्तराभावात् असुहृद्ब्रह्मया स्मृतिरूपकार्याजनने, रोगा-
दिना नाशने च भवति । तदभावः अविस्मरणं तत्र च प्रणि-
धानादिसहकृतसंस्कारस्य स्मरणजनकता रोगाद्यनभि-
भवनीयता च । यथाह गौ० सू० । "प्रणिधानलिङ्गा-
दिज्ञानानामनुगमज्ञावाद्युगपदस्मरणम्" । "प्रणिधानं चित्तै-